

Tóth Klaudia¹

Miért stratégiai fontosságú Niger?

Why is Niger Strategically Important?

Absztrakt

Első pillantásra talán úgy tűnhet, hogy Nigernek a többi nyugat-afrikai államhoz, például Szenegálhoz, Ghánához vagy épp Nigériához viszonyítva nincsenek olyan stratégiai adottságai, amelyek a térség domináns szereplőjévé tennék. A valóság azonban az, hogy épp a 2023 júliusában lezajlott katonai puccs cáfolt rá erre az állításra. Niger a Száhel-övezet egyik legmeghatározóbb uránérc-exportőre, a világ legmagasabb termékenységi rátájával rendelkező országa, továbbá a dzsihádzmus ellen harcoló amerikai és európai fegyveres erők korábban legstabilabbnak hitt katonai és politikai szövetségese.

Kulcsszavak: Niger, puccs, Száhel-övezet, migráció, dzsihádisták szervezetei, instabilitás

Abstract

At first glance, it may seem that Niger does not have the strategic assets that would make it a dominant player in the region compared to other West African states such as Senegal, Ghana or Nigeria. But the reality is that the military coup of July 2023 has disproved this claim. Niger is one of the most important exporters of uranium ore in the Sahel, the country with the highest fertility rate in the world and previously considered the most stable military and political ally of the US and European armed forces fighting jihadism.

Keywords: Niger, coup, Sahel, migration, jihadist organisations, instability

¹ Doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, e-mail: toth.klaudia08@gmail.com

A Nigert sújtó strukturális válságok

A Magyarország területénél több mint tizenháromszor nagyobb Niger körülbelül 27 millió főnek ad otthont.² Ebből fakadóan felmerülhet a kérdés, hogy miért ennyire alacsony, csupán 21 fő/km² az ország népsűrűsége. A válasz pedig az, hogy az állam területének több mint 80%-át a Szahara borítja.³ Érdekesség, hogy Niger lakosságának 94%-a az állam területének mindössze 35%-án él.⁴ Niger az afrikai népességrobbanás egyik iskolapéldája: a lakosság bővülésének ritmusa 1960 óta folyamatosan gyorsul. Az 1960-ban még csak 3,3 milliós népesség 2023-ra 27,3 millióra duzzadt. Ha ez a növekedés ugyanilyen ütemben folytatódik, az ország lakossága 2050-re várhatóan meghaladja a 67 milliót.⁵ A medián életkor 14,5 év. Egy nő élete során átlagosan 6-7 gyermeknek ad életet, emiatt Niger a világ legmagasabb termékenységi rátájú országa.⁶ A nemek közötti egyenlőtlenség, a nők oktatási lehetőségeinek hiánya, valamint a korai házasságkötés és gyermekszülés mind hozzájárul a népesség dinamikus növekedéséhez. A nagy családméret miatt a gyermekek egyre kisebb földterületeket örökölnek. Az önálló gazdálkodásra való ráutaltság, a csökkenő csapadékmennyiség, az egyre gyakrabban jelentkező aszályok és a termőföldek hozamcsökkenése meggátolja, hogy az élelmiszer-termelés lépést tartson a népességnövekedéssel.⁷

Mivel az ország lakosságának csak mintegy 16,9%-a él városban, az afrikai kontinens vonatkozásában itt az egyik legalacsonyabb a városlakók aránya a vidékiekhez képest. Ezzel párhuzamosan az urbanizáció mértéke jelentős. Niger gazdasága alapvetően az agrárszektorra támaszkodik. A mezőgazdaság jelenti a fő társadalmi-gazdasági tevékenységet, amely a bruttó hazai termék 40%-át adja, és az aktív lakosság több mint 87%-át foglalkoztatja. Ez azért teszi rendkívül kiszolgáltatottá mikroszinten a helyi közösségeket, makroszinten pedig az egész nemzetgazdaságot, mert roppant klímaszenzitív ágazatról van szó. A kedvezőtlenül alakuló éghajlati viszonyok és átrendeződő időjárási mintázatok egyre intenzívebb és egyre hosszabb ideig tartó aszályokat, árvizeket és sáskajárásokat okoznak. A túllegettetés, a talajerózió, az erdőirtás és a vizek szennyezése – tehát a humán környezetkárosítás különféle formái – szintén hozzájárulnak a környezeti feltételek romlásához.⁸

A szegénység elleni küzdelem és a lakosság életkörülményeinek javítása érdekében évtizedek óta számos mezőgazdasági fejlesztési projektet hajtottak végre,⁹ ám e kezdeményezések ellenére a lakosság nagy része továbbra is élelmiszerbizonytalanságban él, és az ország a világ legszegényebb államai közé sorolható.¹⁰ A 2023. júniustól augusztusig tartó időszakban körülbelül 3,28 millió nigeri – az ország lakosságának 13%-a – került akut élelmiszer-hiányos helyzetbe.¹¹ Ez jelentős javulást jelent a 2022-es adatokhoz

² Worldometer 2023.

³ UN Environment Programme [é. n.]

⁴ World Population Review 2023a.

⁵ Worldometer 2023.

⁶ Statista 2023a.

⁷ CIA 2023.

⁸ CIA 2023.

⁹ BRUNELIN et al. 2022.

¹⁰ World Population Review 2023b.

¹¹ FAO 2023.

képest, amikor – a korábbi miniszterelnök nyilatkozata szerint – 4,4 millió embernek volt szüksége humanitárius segítségre.¹² Az akut élelmezési bizonytalanságban élők számának általános csökkenése főként a 2022-es gabonatermelés erőteljes fellendülésének és a nemzetközi közösség sikeres humanitárius válaszlépéseinek köszönhető.

Ami pedig a társadalmi szövetrendszert és a főbb etnikai csoportokat érinti: Niger lakosságának több mint 53%-a a hausza, 21%-a a zarma/szongáj, 11%-a pedig a tuareg népcsoporthoz tartozik.¹³ Az ország lakosságának mintegy 98%-a az iszlám vallást követi, bár vannak kisebb animista és keresztény közösségek is. A vallás és a konfliktusok kontextusában nem lehet megkerülni a térségben aktív dzsihádisták és egyéb fegyveres csoportok jelenlétét. A terrorista szervezetek számára előnyös, hogy Niger kiterjedt határokkal, száheli, illetve sivatagos területekkel rendelkezik. Egyrészt azért, mert kitűnő bázisként és búvóhelyként funkcionálnak ezek a terepviszonyok, másrészt pedig a ritkán lakott sivatagos régiókra már kevésbé terjed ki a kormány autoritása, ezért a közszolgáltatások, támogatások és gazdasági lehetőségek hiánya miatt az elégedetlen közösségek sokszor a radikális csoportok karjaiba sodródnak. Az ország délnyugati részében a Nagy-szaharai Iszlám Állam (angolul: Islamic State in Greater Sahara, ISGS) és a Dzsama'at al-Naszr al-Iszlám val Muszlimín (angolul: JNIM) a két legmeghatározóbb dzsihádisták szerveződés. A dominanciáért folytatott fegyveres összetűzések szinte mindennaposak az ISGS és a JNIM között, valamint a katonai és rendőri támaszpontok, illetve a civil lakosság ellen elkövetett támadások száma is egyre nő. Délkeleten a Boko Haram és az Iszlám Állam Nyugat-afrikai Tartomány (angolul: Islamic State West Africa Province, ISWAP) okoz instabilitást, továbbá a dzsihádisták fenyegetés mellett a banditizmus is egyre nagyobb méreteket ölt.¹⁴ A dzsihádisták sikere három okra vezethető vissza. Először is, rendkívül hatékonyan használják ki a helyi lakosság politikai, történelmi, társadalmi és gazdasági sérelmeit, és bizonyos marginalizált csoportok védelmezőjeként mutatkoztak. Másodsorban, a radikálisok felismerték, hogy az állami szolgáltatások – joghatóság, oktatás, egészségügyi ellátás – hiánya által keletkezett vákuum betöltése széles körű helyi támogatást, vagy legalábbis elfogadást biztosít számukra. Végül, de nem utolsósorban, a Maghreb és a Száhel-övezet erőszakos szélsőséges mozgalmainak széttagoltsága ellenére sikerült létrehozniuk ernyőszervezeteket (például a JNIM vagy az ISGS), amelyek segítik a koordinációt, valamint a know how és a gyakorlatok átadását a különböző csoportok között.¹⁵ Niger terrorizmus elleni küzdelmét nehezíti a kis létszámú védelmi erő, a biztonsági szolgálatok közötti nem hatékony koordináció, a költségvetési hiányszorítások, valamint a Burkina Fasóban, Csádban, Líbiában, Maliban, Nigériában és a Csád-tó medencéjében uralkodó instabilitás.¹⁶

Az említett válságok, kockázatok mellett olyan váratlan egészségügyi és gazdasági kihívásokkal is meg kellett küzdenie Nigernek, mint a koronavírus-járvány, az ukrajnai háborúból fakadó gabonahiány és az egyre gyakrabban jelentkező sáskajárások. Ezek mind inflációt gerjesztő események. Egy olyan ország pedig, amely már amúgy

¹² AFD 2022.

¹³ CIA 2023.

¹⁴ Africa Center for Strategic Studies 2023a.

¹⁵ N. RÓZSA – MARSAL 2022: 53.

¹⁶ U.S. Department of State 2021.

is rendkívül sérülékeny, kiszolgáltatott helyzetben van, a ráarakódó újabb és újabb válságokkal egyre nehezebben birkózik meg. Ez javarészt abból fakad, hogy állami szinten nem rendelkezik megfelelő mennyiségű tartalékkal, így mind a társadalmi, mind a gazdasági reziliencia szintje alacsony. Niger jövője kapcsán talán az iskoláztatás és az oktatás fejlesztése lenne az egyik legfontosabb húzóérv, ám a valóság az, hogy napjainkban az írni-olvasni tudók aránya mindössze 37%-ra tehető.¹⁷ Gazdasági szempontból a természetes erőforrások hatékonyabb és profitábilisabb kiaknázása hozzájárulhatna Niger gazdasági helyzetének fellendüléséhez. Nagyon fontos természeti erőforrásnak és exportterméknek nevezhető az urán, a szén, az arany, a vasérc, az ón, a foszfátok, a kőolaj, a molibdén és a só. E hatalmas készletek ellenére Nigerben nincs egyértelmű bányászati politika, amely általánosságban irányítaná a bányászati ágazatot – különösen az uránbányászt. Paradox helyzet tehát, hogy minden adott ahhoz, hogy az ország a Száhel egyik leggazdagabb állama legyen, ennek ellenére a nigeriek több mint 40%-a mélyszegénységben él.¹⁸ A nemzetközi donoroknak való kiszolgáltatottság mértékét jelzi az is, hogy az elmúlt években a nigeri költségvetés közel 40%-át az Európai Unióból és az Egyesült Államokból érkező fejlesztési segélyek tették ki.¹⁹

Mi állhat a katonai hatalomátvétel hátterében?

A fent sorolt problémák, illetve az elégedetlen politikai és katonai hangok tüneteiként 2023. július 26-án az elnöki testőrség átvette a hatalmat az országban. Ez már az ötödik puccs volt Niger történelmében azóta, hogy 1960-ban elnyerte függetlenségét Franciaországtól.²⁰ Az elnöki testőrség tagjai őrizetbe vették Mohamed Bazoumot és családját, majd a védelmi és biztonsági erők főbb ágait képviselő tíz magas rangú tisztből álló csoport – Abdourahamane Tchiani vezetésével – az országos televízióban bejelentette, hogy leváltották Bazoumot. Másnap a katonai vezetők is az elnöki gárda mögé álltak, hogy közösen megalapítsák a Haza Védelmének Nemzeti Tanácsát. Felmerülhet a kérdés, hogy vajon mi állhatott az államcsíny hátterében. Összesen négy olyan foratókönyv említhető, amelyek valószínűleg magyarázatként szolgálhatnak.

Az első – és a helyi információk szerint a legvalószínűbb – az, hogy Tchiani tartott az eltávolításától. Az elnöki gárda vezetőjének puccsát elsősorban személyes ambíciói, nem pedig ideológia motiválta. Bazoum elnökségének első két évében Tchiani a nigeri kormány hűséges támogatója volt, sőt, 2021 márciusában meghiúsította a nigeri légierő vezetőjének, Sani Gourouzának a puccskísérletét Bazoum ellen, és később Bazoum ezért ki is tüntette. Ezzel párhuzamosan azonban kettejük kapcsolata nem volt olyan kiegyensúlyozott, mint Mahamadou Issoufou korábbi elnökkel. Amikor Bazoum átvette a politikai hatalmat 2021-ben, számos magas rangú személyt háttérbe szorított a haderőben és a közigazgatásban, hogy saját pozícióját erősítse. Abdou Sidikou

¹⁷ The World Bank 2023.

¹⁸ NORTON 2023.

¹⁹ DANGWAL 2023.

²⁰ A korábbi puccsok 1974-ben, 1996-ban, 1999-ben és 2010-ben történtek, illetve 2019-ben, valamint 2021-ben lezajlott két sikertelen katonai hatalomátvétel is.

Issát nevezte ki a fegyveres erők új parancsnokává Salifou Modi tábornok utódjaként, illetve bejelentette az újonc katonák létszámának növelését is. Ezt a lépést sokan úgy értelmezték, hogy Bazoum a korábbi elnökhöz hű csapatok gyengítésével próbálta bővíteni befolyását. Ez az asszertív törekvés vált az Achilles-sarkává. „Amikor a nagy hatalmú elnöki gárda vezetője, Abdourahamane Tchiani tábornok attól tartott, hogy ő lesz a következő, akit leváltanak, Bazoum ellen fordult, abban bízva, hogy a többi katonai parancsnok végül majd beáll mögé”²¹ – mondták az ügyet ismerő személyek. Tchiani valószínűleg az elbocsátásával való fenyegetésre reagált a puccsal. A 62 éves tábornokot a jelentések szerint a leváltás veszélye fenyegette, és a nigéri elnöki gárda társainak elégedetlenségével is szembe kellett néznie. A posztjáról való eltávolítás minden bizonnyal fájdalmas csapás lett volna egy olyan ember számára, aki négy évtized alatt fokozatosan lépkedett felfelé a ranglétrán. Tchiani tábornok a többségi hausza etnikumhoz tartozik, és a Tillabéri régióból származik, amely a hadsereg hagyományos toborzóhelye.²²

A második opció, hogy a nigéri haderő befolyásos alakjai kenőpénzt kaptak az embercsempészeketől, ám az Európai Unióval kötött migrációs megállapodások miatt törvényi szinten kellett elfojtani és megelőzni a tömeges ki- és átvándorlást: Bazoum 2016-ban lett belügyminiszter, ugyanabban az évben, amikor az új törvényt bevezették. A jogszabály „Bazoum-törvény” néven vált ismertté. Az uniós vezetőkkel kötött megállapodás értelmében Niger hatalmas „segélypénzt” kapott az észak-afrikai országokba vezető útvonalak elzárásáért cserébe. Egy agadezi közösségi vezető azt mondta, hogy a törvény mindenkit érintett, aki kapcsolatban állt az embercsempészzel: a katonatiszteket, akik az ellenőrzőpontokon álltak, a személyszállítókat, akik a migránsokat fuvarozták, a csempészeket, akik a migránsokat Líbiába vitték. „Az egész lakosság függött ettől az üzlettől”²³ – mondta a vezető. Az állami szintű fellépés azért érintette rendkívül érzékenyen a helyi közösségeket, mert az ország a Száhel egyik legfontosabb tranzitországának számít migrációs szempontból. Hagyományosan két fontos migrációs útvonal halad át Nigeren. Az első az észak-nigériai Kano városát köti össze Tahouával és Agadezzel. Főleg nigériaiak, elefántcsontpartiak és kameruniaiak használják, akik Maliba, Burkina Fasóba, Algériába vagy Líbiába akarnak eljutni. A másik útvonalat a Nigertől nyugatra fekvő különböző országokból érkező, főként guineai, szenegáli, mali és Burkina Faso-i migránsok használják, akik busszal jutnak el Niamey-be, mielőtt észak felé folytatnák útjukat. Agadez az utolsó város a líbiai és algériai határok elérése előtt, amely az ECOWAS szabad mozgási övezetén belül van, és busszal könnyen megközelíthető, ezért fontos migrációs csomópont. Az Észak-Afrikába irányuló migrációs áramlások Agadez városában kettéválnak: a Líbiába tartó migránsok Dirkou és Séguedine felé veszik az irányt, míg az Algériába tartó migránsok Arlit és Assamaka felé haladnak tovább. A migránsok csempészését büntethetővé tevő törvény 2016-os bevezetése óta a migrációs útvonalak Nigerben jelentősen megváltoztak, számos informális kerülőútvonal alakult ki. Az informális útvonalak egy része teljesen elkerüli Agadez városát. Ezek az új útvonalak gyakran rendkívül

²¹ VOA 2023.

²² RAMANI 2023.

²³ MOHAMMED SALIH 2023.

száraz és veszélyes sivatagi területeken haladnak keresztül, ahol csak néhány kút vagy vízvételi pont található.²⁴

A harmadik forгатókönyv szerint etnikai ellentét vezetett a junta hatalomátvételehez. Bazoum a nigéri arab kisebbséghez tartozik, és mindig is „külföldi származásúnak” bélyegezték. Ez nem tetszett a katonai körökben, mivel a haderő túlnyomórészt a nagyobb etnikai csoportokból áll. Másodszor a külföldi katonai csapatok és bázisok jelenlétét nem nézte jó szemmel a nigéri katonaság. Úgy vélték, ez aláássa az ő legitimitásukat. 2019-ben az Amerikai Egyesült Államok a tiltakozások ellenére drónbázist hozott létre Nigerben. Félő volt, hogy ez a létesítmény a terroristák célpontjává teheti Nigert, és növelheti az instabilitást. 2022-ben pedig, amikor Franciaország és más európai államok kivonták erőiket a szomszédos Maliból, Bazoum gyorsan áthívta őket Nigerbe. A katonai vezetés és néhány befolyásos személy azonnal elítélte a külföldi erők növelését az országban.²⁵

A negyedik változat szerint a regionális intézmények tehetetlensége okozta a puccsot. A nigéri haderőt ugyanis felbátoríthatta az, hogy az olyan regionális szervezetek, mint a Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közössége (angolul: ECOWAS) és az Afrikai Unió, nem foglaltak határozottan állást a katonai hatalomátvételekkel szemben például Guinea, Burkina Faso és Mali esetében. Az elmúlt négy évben hét államcsíny történt a régióban. Három sikeres volt. Az ECOWAS és az Afrikai Unió vezetői szankciókkal fenyegették meg ezt a három országot, de valójában nem sokat tettek a többi opportunista katonai vezető elrettentése érdekében. A Chatham House londoni agytröszt által szervezett, a katonai beavatkozás nyugat-afrikai hatásairól szóló kerekasztal-beszélgetésen a régió egyik vezetője kijelentette, hogy udvariasságból nyitva tartják a kommunikációs csatornákat a három katonai elnökkel. Ez azonban azt a benyomást kelti, hogy nincs visszatartó erő a katonai hatalomátvételekkel szemben.²⁶

Az elit intézményei (haderő, közigazgatás, politika) között dúló harcok – az etnikai érzékenységgel vegyítve – megfelelő magyarázatot adnak a nigéri puccsra. Az etnikai hovatartozás, valamint a politikusok és a fegyveres erők ambíciói, érdekei kulcsfontosságú szempontok az ország demokratizálódási kísérletének elfojtására irányuló törekvésekben.

Miért stratégiai fontosságú Niger?

A stabilitás hiánya, a folyamatosan kiújuló politikai, katonai és gazdasági ellentétek a külföldi szereplők erőtereit is jócskán befolyásolták. A következőkben azt taglaljuk majd, hogy Franciaország – és az Európai Unió –, az Amerikai Egyesült Államok, Kína és Oroszország miért nem engedheti el Niger kezét, illetve hogy a puccsnak köszönhetően milyen újfajta erőviszonyok alakulhatnak ki a Száhel szívében.

²⁴ RIJKS–GABRIÉL 2020.

²⁵ AJALA 2023.

²⁶ AJALA 2023.

Franciaország

Franciaország – és az Európai Unió – az uránérc-import miatt nem szakíthatja meg a kapcsolatot Nigerrel. Az elmúlt tíz évben az országba importált 88 200 tonna természetes urán elsősorban három országból származott: Kazahsztán (27%), Niger (20%) és Üzbegisztán (19%).²⁷ Az urán azért fontos Franciaország számára, mert energiaellátásának mintegy 70%-át atomenergiára alapozza. A francia atomerőművek működéséhez nélkülözhetetlen természeti erőforrást, a Nigerben bányászott uránt több mint négy évtizede hasznosítja az Orano – korábban Areva – francia nukleáris vállalat, amelynek 90%-os tulajdonosa maga a francia állam. Az Orano több mint 50 éve van jelen Nigerben három leányvállalata, a SOMAÏR, a COMINAK és az IMOURAREN SA révén. A cégcsoport 2023. szeptember 13-i sajtóközleménye szerint a nigéri puccs ellenére folytatja bányászati tevékenységét. „Az Orano vezetősége folyamatos kapcsolatban áll a helyszínen dolgozókkal, és továbbra is kiemelt figyelemmel követi a helyzetet”²⁸ – olvasható a vállalat honlapján. A sors iróniája, hogy míg a nigéri uránbányászat, amely a globális termelés 5–7%-át teszi ki és Franciaországban minden harmadik elektromos lámpa működéséhez hozzájárul, addig Niger városainak és falvainak nagy részét sötétség borítja. A szubszaharai Afrika vonatkozásában itt az egyik legalacsonyabb a villamosítási arány: csak minden hetedik nigéri jut modern villamosenergia-szolgáltatáshoz, és a vidéki lakosoknak mindössze 4%-a rendelkezik hozzáféréssel a nemzeti közműszolgáltatón keresztül elektromos áramhoz.²⁹ 2022-ben Niger villamosenergia-ellátásának 70%-át a nigériai Mainstream vállalat biztosította.³⁰ Franciaországon kívül az egész Európai Unió számára stratégiai fontosságú, hogy miként alakul Niger jövője a katonai hatalomátvétel után, hiszen 2021-ben az első,³¹ 2022-ben pedig a második³² legnagyobb uránérc-beszállítója volt a blokknak. A gazdasági szálak mellett ki kell térni a katonai aspektusra is. A puccs kirobbanása előtt mintegy 1500 francia katona állomásozott három nigéri támaszponton a száheli dzsihadizmus elleni szélesebb körű harc részeként. A katonai műveletek közé tartozott a nigéri haderő – repülőgépek segítségével történő – tűztámogatása és a megfigyelő repülések során gyűjtött hírszerzési információk biztosítása. A junta hatalomátvétele után, 2023. augusztus 3-án a puccsista vezetők egyoldalúan felmondtak több katonai együttműködési megállapodást Franciaországgal, így Mali után már itt sem maradt más opció, mint az egységek kivonása: a francia haderő jelenleg arra készül, hogy kivonja drónjainak és légi felderítő eszközeinek nagy részét Nigerből, ám néhány „autonóm erőt” továbbra is az országban tart. Egy neve elhallgatását kérő forrás a France24-nek így nyilatkozott: „A francia haderő azért volt Nigerben, hogy terrorellenes műveleteket hajtson végre. Mivel ez már nem így van, az erőforrásaink egy részére nincs szükség, ezért racionalizálni fogjuk.”³³ A támadások és védelmi manőverek „autonóm” végrehajtására szolgáló képesség, illetve néhány francia katona a helyszínen marad. Ezzel szemben

²⁷ MAAD 2023.

²⁸ Orano 2023.

²⁹ USAID [é. n.].

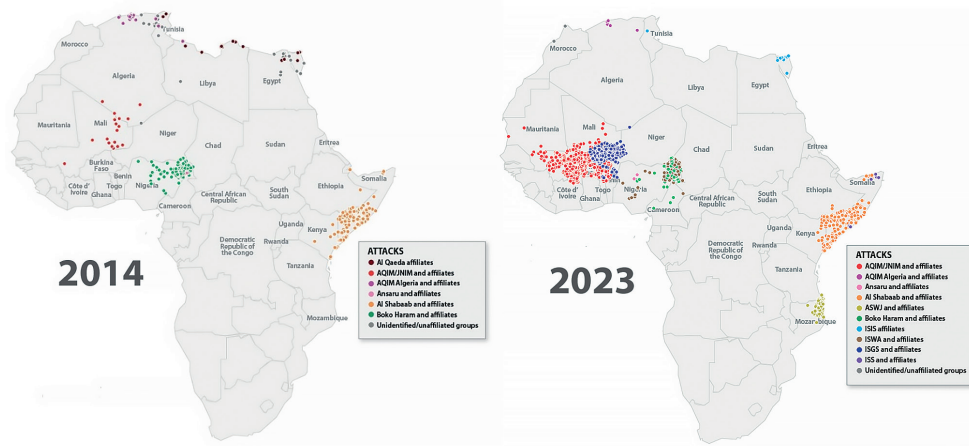
³⁰ Africa News 2023.

³¹ Statista 2023b.

³² Euratom Supply Agency [é. n.].

³³ NASR-RICH 2023.

Emmanuel Macron 2023. szeptember 24-én úgy nyilatkozott, hogy Franciaország az év végéig kivonja 1500 katonáját Nigerből, és hazahívja az oda akkreditált nagykövét is – ez a döntés felülírhatja a Nyugat biztonsági lábnyomát a térségben, beleértve a nyugat-afrikai országban állomásozó 1100 amerikai katona jövőjét is. Franciaország közel egy évtizeden át több ezer katonát küldött Maliba, Burkina Fasóba és Nigerbe a dzsihadista lázadók leverésére,³⁴ ám néhány taktikai győzelem ellenére nemcsak hogy nem sikerült meggátolni a szélsőséges csoportok tevékenységét, de még a befolyásuk és erejük is sokkal szembetűnőbb lett, mint évekkal korábban. A militáns radikális iszlamista csoportok által elkövetett támadások helyszíneit és gyakoriságukat érdemes összevetni az alábbi térképek segítségével (lásd 1. ábra). A bal oldali ábra a 2014-ben jelentett erőszakos eseményeket mutatja, míg a jobb oldali a 2023-as adatokat. Egyrészt kivehető, hogy sokkal kevesebb aktív csoport volt 2014-ben, másrészt pedig sokkal kevesebb támadást hajtottak végre. A nyugat-afrikai régió, a Csád-medence, Szomália és Mozambik térsége a radikalizmus és a banditizmus melegágyává vált tíz év alatt. Ami pedig Nigert illeti: a Nigériából és Maliból átszűrő terrorista elemek már nemcsak helyi fenyegetésnek számítanak, hanem akár komplett országrészeket is paralizálhatnak (lásd például a strukturális válságok részben említett ISGS, JNIM, ISWAP és Boko Haram esetét).

1. ábra: Az afrikai militáns iszlamista csoportok térnyerése (2014 és 2023)
Forrás: Africa Center for Strategic Studies 2023a

Amerikai Egyesült Államok

Az Amerikai Egyesült Államok számára szintén hasonló okok miatt fontos Niger. A két ország közötti katonai együttműködés kezdete egészen a 2001. szeptember

³⁴ PELTIER-BREEDEN 2023.

11-i terrortámadásokhoz és a Pán-Száhel-kezdeményezésig vezethető vissza. Amerika kiemelt célja volt a közel-keleti és közép-ázsiai szélsőséges csoportok felkutatása és felszámolása, ám hadgyakorlati és tapasztalatszerzési szempontból az afrikai kontinens is ideális helyszínnek bizonyul. Az Egyesült Államok több ízben nyújtott segítséget Niger számára, ami például magában foglalta a fegyveres erők felszerelésének kiosztását és a nigéri erők időszakos kiképzését. A két ország közötti együttműködés 2013 januárjában még szorosabbra fűződött, amikor a felek arról állapodtak meg, hogy amerikai katonák és repülőgépek – nem harci minőségben – tevékenykedhetnek Nigerben a francia terrorizmusellenes erőfeszítések égíse alatt.³⁵ Két bázist mindenképp fontos megemlíteni, amelyek bizonyítják a nagyhatalom markáns és elkötelezett jelenlétét: az egyik a Niamey melletti Air Base 101, a másik az Agadeznél található Air Base 201. Az utóbbi az Amerikai Egyesült Államok második legnagyobb afrikai drónbázisaként és az egyik legfontosabb hírszerző, felügyelő központjaként funkcionál. Az amerikaiak által épített és finanszírozott, ugyanakkor a nigéri haderő tulajdonában lévő bázis 2019 óta működik csúcstechnológiás műholdas kommunikációs rendszerekkel kiegészülve. Az Egyesült Államok 110 millió dollárt fektetett az építésbe, és évi 30 millió dollárt fordít a karbantartásra. A 25 négyzetkilométeren elterülő bázis pilóta nélküli repülőgépek (angolul: *unmanned aerial vehicle*, UAV) és pilóta nélküli harci repülőgépek (angolul: *unmanned combat aerial vehicle*,UCAV) átfogó flottájának ad otthont, beleértve az MQ-9 Reaper és a C-17 típusú szállító repülőgépeket egyaránt. A puccs kitörése után viszont nem tudtak repüléseket végrehajtani a légtérkorlátozások miatt. Franciaország a Barkhane-művelet befejezése után pedig az Air Base 101 légi támaszpontot használta leginkább. A bázis, ahol mintegy 800 amerikai és 1500 francia katona állomásozott, az uniós országok személyzetét is fogadta katonai és polgári kiképzési feladatokra. A légikikötő repülőgépek széles skáláját üzemeltette, köztük nyolc Mirage 2000D vadászbombázót, négy MQ-9 Reaper fegyveres pilóta nélküli légi járművet, egy Boeing C-135FR utántöltő repülőgépet, egy Lockheed C-130 Hercules teherszállító repülőgépet, Eurocopter Tiger harci helikoptereket és NHIndustries NH90-es helikoptereket.³⁶ Több mint egy hónappal a légi korlátozások bevezetése után az amerikai haderő megállapodott a nigéri katonai junta vezetőivel, így néhány hírszerzési és megfigyelési küldetés újraindulhatott a légtérzár ellenére is.³⁷ Pár héttel később, október 10-én az Egyesült Államok hivatalosan is kijelentette, hogy Niger demokratikusan megválasztott elnökét katonai puccsal eltávolították, és az országnak szánt mintegy 200 millió dolláros támogatást felfüggeszti.³⁸ Mindezek ellenére az amerikai vezetés – egyelőre – nem vonja ki egységeit a nyugat-afrikai államból, ám limitálja műveleteinek spektrumát: csupán hírszerzési, megfigyelési és felderítési repüléseket fog végrehajtani, amelyek középpontjában valószínűleg a 201-es légi bázisról indított drónműveletek állnak majd.³⁹ Ugyanazon a napon a francia parancsnokság bejelentette, hogy katonáik megkezdték a kivonulást a nigéri bázisokról – az első konvoj Csád felé hagyta el az országot. A junta biztosította az európai erőket arról,

³⁵ HARRIS-HIRSCH 2013.

³⁶ ESMA ARSLAN 2023.

³⁷ Al Jazeera 2023a.

³⁸ U.S. Department of State 2023.

³⁹ THOMAS 2023.

hogy garantálják a biztonságos elvonulás feltételeit. A maradék francia erők a két fél által elfogadott ütemterv szerint folytatják a kivonulást.⁴⁰

Európai Unió

A francia és amerikai érdekek áttekintése után érdemes kitérni az Európai Unió szerepére is. A Maliban és Burkina Fasóban bekövetkezett államcsínyek után az EU számára szükségessé vált a Nigerrel való együttműködés fenntartása. A blokk 2023 februárjában indított el egy katonai kiképző missziót (EUMPM Niger), amelynek mandátuma három évre szól. A küldetésnek az volt a célja, hogy egy 50–100 katonából álló kontingenssel kiképzési és tanácsadói szolgáltatásokat nyújtson a nigeri haderőnek. Májusban a német parlament jóváhagyta, hogy 60 katonát küldjenek a nyugat-afrikai államba. Észtország július 25-én – mindössze egy nappal a puccs előtt – szintén kifejezte szándékát, hogy öt katonát átcsoportosítana az EUMPM Nigerbe. Ezenkívül az EU polgári kiképző missziója, az EUCAP Sahel Niger 2012 óta nyújt emberi jogi témájú képzést a biztonsági erőknek. Olaszország a kétoldalú támogató missziója (angolul: Bilateral Support Mission in the Republic of Niger, MISIN) keretében 2018 óta képez ki nigeri katonákat. Olaszország jelenleg 350 főt állomásoztat Niamey-ben a MISIN és az EUMPM Niger misszió keretében.⁴¹ Összességében elmondható, hogy míg az európai országok szinte azonnal elítélték a katonák által végrehajtott államcsínyt, addig Washington közel két és fél hónapig habozott amiatt, hogy minek minősítse a lezajlott eseménysorozatot, majd végül ugyanarra a következtetésre jutott, mint európai és afrikai szövetségesei. A kivárás hátterében az amerikai katonák testi épsége és a drónbázisok állhattak.

Kína

Annak ellenére, hogy Kína nem rendelkezik katonai erőkkel Nigerben, a széles körű befektetések, hitelek révén már mélyen beágyazódott a régió – és az egész kontinens – gazdasági életébe. Mivel egyre több afrikai állam ismerte fel, hogy az infrastrukturális fejlesztések serkentik a nemzetgazdasági növekedést, ezért egyre többen váltak nyitottá az ázsiai országgal való együttműködésre. Ehhez hozzá kell tenni azt is, hogy Kína rendre kedvezőbb feltételekkel rendelkező ajánlatokat tesz le az afrikai döntéshozók asztalára, másrészt az is látható, hogy az afrikai politikusok a gyarmati múlttól és az európai érdekszféráról való leszakadás jegyében inkább az ázsiai partnereket favorizálják. „Kína folyamatos és egyre bővülő jelenléttel és szerepvállalásokon keresztül vett részt az afrikai kontinens fizikai infrastruktúrájának kiépítésében, kezdve az első nagy vasútfejlesztésekkel, folytatva később közutak, kikötők repterek felhúzásával, illetve modernizációjával.”⁴² Ez az összefonódás Niger esetében a 800 millió dollár értékű Kandadji vízerőműprojekt

⁴⁰ Al Jazeera 2023b.

⁴¹ ESMA ARSLAN 2023.

⁴² TARRÓSY 2023: 178.

képében mutatkozik meg igazán.⁴³ A nyugat-afrikai ország régóta jelentős villamosenergia-hiánnyal küzd: a 27 millió fős lakosságból mindössze 4,3 millió embernek van hozzáférése az elektromos áramhoz. A tervek szerint a gát 50%-kal növelné az ország villamosenergia-ellátását.⁴⁴ Ez azért égetően fontos Niger számára, mert – ahogy már korábban említettük – jelentős mértékben kiszolgáltatott a Nigériából érkező villamosenergia-exportnak. Akkor vált ez igazán hűsbavágó kérdéssé, amikor a puccs után pár nappal, augusztus 1-jén Nigéria leállította Niger árammal való ellátását. Ez a lépés annak a szankciócsomagnak volt a része, amelyet a Bola Tinubu nigériai elnök vezetett Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közössége (ECOWAS) július 30-án hozott meg.⁴⁵ Az áramhiány egyik következménye az, hogy az ENSZ a szokásosnál több mint hússzor több pénzt költ generátorok üzemeltetésére azért, hogy a Nigerben lévő több millió – például gyermekbénulás és rotavírus elleni – vakcina ne romoljon meg a folyamatos áramkimaradások miatt.⁴⁶ A Kína által épített vízi erőmű tehát gyógyír lehetne Niger számos problémájára. Az ázsiai állam Franciaország után a második legnagyobb befektető az országban, ám a politikai zavargások felülírták a beruházások ütemterveit – augusztus 7-én a Kandadji vízi erőmű projektjéért felelős kínai vállalkozó, a Gezhouba Group bejelentette, hogy felfüggeszti az építkezést, arra hivatkozva, hogy a puccsot követő szankciók miatt befagyasztották pénzeszközeinek jelentős részét. Emellett Peking arra szólította fel állampolgárait, hogy hagyják el Nigert. A gát stratégiai fontosságú lesz a nyugat-afrikai ország számára, mivel a Niger folyó feletti ellenőrzést is biztosítja, lehetővé téve az öntözést a hosszabb száraz időszakokban. Eredetileg 2026 márciusára készült volna el a létesítmény, és a tervek szerint a hazai, továbbá a szomszédos országok energiaigényét is ki tudta volna elégíteni. A fordulat azonban beárnyékolta ennek a létfontosságú projektnek a határidőre való befejezését. Kína szempontjából a másik aggályos pont a régió egyik legnagyobb olajvezeték-projektjének leállása. A PetroChina ugyanis már 2011 óta jelen van az országban, mivel a nigeri kormánnyal közös vállalatot alapított az Agadem olajlelőhely hasznosítása érdekében. A monumentális vállalkozásnak tekintett, négy milliárd dolláros csővezetékprojekt – amelynek célja a nigeri Agadem olajmező és a benini Cotonou kikötő összekötése – az 1960-as függetlenedés óta a legjelentősebb beruházás az országban, sőt, befejezése esetén Afrika leghosszabb, határokon átnyúló nyersolajvezetéke lenne.⁴⁷ A közel 2000 km hosszú vezetékrendszer 450%-kal növelné az ország exportteljesítményét. A becslések szerint 2023 márciusában már több mint háromnegyede elkészült, de hogy a puccs után mi történik vele, az nem világos – Benin állítása szerint a szankciók nem befolyásolják az építkezést, de elismerte, hogy lesznek késések.⁴⁸ A PetroChina egyébiránt már milliárdokat fektetett az ország nagy olajfinomítóinak építésébe és az olajmezők feltárásába a bevételekből való részesedés reményében. A *The China Project* hírportál egyenesen úgy fogalmaz, hogy Kína egyedül kezdte felépíteni Niger olajiparát, amikor 2008-ban (terrorátadások veszélye mellett) fűrni kezdett a Száhel-övezetben, miután a nyugati vállalatok a túl költséges

⁴³ DANGWAL 2023.

⁴⁴ DANGWAL 2023.

⁴⁵ Africa News 2023.

⁴⁶ MEDNICK 2023.

⁴⁷ DANGWAL 2023.

⁴⁸ COLVILLE 2023.

és túl veszélyes projektjeikről lemondtak. A PetroChina jelenleg a hatalmas Agadem olajmező kétharmadát birtokolja. Idén májusban egy másik nagy kínai olajvállalat, a Sinopec egyetértési megállapodást írt alá Nigerrel saját olajblokkok kialakításáról. Összességében a mostani puccs utáni helyzetről és az egész kínai gazdaságdiplomáciáról elmondható, hogy Peking politikai stabilitás kialakítására törekszik futó beruházásainak védelme miatt, illetve igyekszik megtalálni a közös hangot azokkal, akik épp az országot irányítják. Ezzel szemben Washington – és az Európai Unió – vélhetően csak demokratikus kormányokkal fog együttműködni.⁴⁹

A katonai hatalomátvétel utáni átmeneti időszak

A legutóbbi puccs mérföldkőnek számít, mert nemcsak egy újabb, a politika felsőbb szintjeit érintő felfordulásról van szó, hanem Niger társadalmi szövetrendszerének szegényebb rétegeit is érinti. Július 30-án ezrek tüntettek Niamey utcáin nyugatellenes és franciaellenes transzparenszeket lobogtatva. Niger csak a következő megállója a volt francia gyarmatországokban végigsöprő puccshullámnak. A gyűlölet leginkább a kolonializmus utáni függő viszonyra vezethető vissza. Úgy tűnik, hogy a tartós bizonytalanság és a demokratikus rendszerekbe vetett bizalmi válság közepette a nyugat-afrikai közvélemény nemcsak elfogadhatónak, hanem kívánatosnak is tartja a puccsokat. Sok fiatal számára ugyanis a junta tűnik a legjobb megoldásnak arra, hogy orvosolják a demokratikus rendszer hibáit, amely csalódást okozott nekik. Arról viszont nem szabad megfeledkezni, hogy a puccsot végrehajtó katonai vezetők között jócskán akadnak olyanok, akik mind Bazoum, mind elődje kormányában magas tisztségeket töltöttek be, így részben ők is felelősek a kialakult helyzetért.⁵⁰

A társadalom részéről a Haza Védelmének Nemzeti Tanácsába vetett hit akkor sem ingott meg, amikor az ECOWAS a katonai beavatkozás lehetőségét is kilátásba helyezte. Két tényező magyarázza az ECOWAS határozott fellépését, amely egyébként éles ellentétben áll a 2022-es Burkina Faso-i két puccsot követő magatartással. Először is Niger a negyedik ország a regionális blokkban, ahol az elmúlt három évben puccsot hajtottak végre. Az ECOWAS vélhetően attól tart, hogy ha nem reagál határozottan, további polgári vezetőket buktathatnak meg, miközben a dzsihádisták fenyegetés egyre nagyobb méreteket ölt. Másodszor, Nigéria új elnöke, Bola Tinubu, aki 2023 májusában lépett hivatalba, új irányba tereli az ECOWAS-t és annak puccsellenes politikáját. Tinubu – a nigériai vezetők által elhanyagolt évek után – igyekszik országát a blokk kulcsszereplőjévé tenni. Az ECOWAS tanácskozásain való részvételből felfüggesztett mali, Burkina Faso-i és guineai katonai rezsimek támogatásukról biztosították a nigéri juntát. Burkina Faso és Mali vezetői közös nyilatkozatban fenyegetőztek azzal, hogy az ECOWAS nigéri katonai beavatkozását saját országuk elleni hadüzenetnek tekintik.⁵¹

Oroszország, amely a francia csapatok 2022-es kivonulása óta Mali legszorosabb biztonsági szövetségesevé vált, váratlanul bejelentette, hogy támogatja az alkotmányos rend mielőbbi helyreállítását, és minden felet önmérsékletre szólított fel. Ugyanakkor

⁴⁹ COLVILLE 2023.

⁵⁰ Crisis Group 2023.

⁵¹ Crisis Group 2023.

Jevgenyij Prigozsín, a Wagner-csoport vezetője dicsérte Bazoum megbuktatását, „franciabarát elnöknek” nevezve őt. A Kremlhez kötődő orosz magánbiztonsági cég a puccs után nem sokkal felajánlotta saját szolgáltatásait a juntának. A Nigerrel északról szomszédos Algéria elítélte a puccsot, de figyelmeztette az ECOWAS-t, hogy a katonai beavatkozás súlyosbíthatja a válságot, és az alkotmányos rend békés helyreállítását sürgette.

Összegzés

A közelmúltbeli afrikai katonai puccsok közül sokat az elnöki gárda vagy a különleges erők ezredesei vezettek, nem pedig a nemzeti haderő élén álló parancsnokok. Ezek az elit egységek gyakran kapnak speciális kiképzést, felszerelést és fizetést, hogy növeljék kvalitásaikat, ütőképességeiket és elismertségüket. Idővel ezen egységek némelyike átpolitizálódott, és hozzászólt a hatalom központjához közeli kiváltságos helyéhez. A politikai szférával való összemosódás aláássa a haderő bevallottan apolitikus jellegét, lehetővé téve számukra, hogy végül magukhoz ragadják a hatalmat. A puccsisták javarészt a regnáló rendszerek gyengeségeire, a biztonság és a fejlődés hiányára hívják fel a figyelmet. Az is látható, hogy a junták egyike sem tett komoly kísérletet arra, hogy országaikat visszavezessék a demokratikus kormányzás mezejére. Ehelyett ezek a katonai csoportok inkább a hatalom megszerzésére és megtartására összpontosítottak, ami leginkább csak saját céljaikat, nem pedig a közjót szolgálták az ígéretekkel ellentétben.⁵²

Az államcsínyek megakadályozása kulcsfontosságú lenne annak érdekében, hogy a száheli destabilizáció ne terjedjen át a kontinens más területeire. A regionális és nemzetközi szereplőknek viszont jelentős költségterheket kellene a puccsisták vállára helyezni ahhoz, hogy elejét vegyék a problémák kiújulásának. Ez magában foglalhatná a hatalmat törvénytelenül átvevők elismerésének megtagadását, a pénzügyi támogatás és az adósságkönnyítés felfüggesztését, valamint a puccsista vezetők vagyonának befagyasztását és a nemzetközi pénzügyi rendszerhez való hozzáférésük megakadályozását.⁵³ Ugyanis akkor, ha ezektől mind elesnek, politikailag – és legfőképp anyagilag – elszigeteltté válnak. Ennek tehát van egy gyakorlati pénzügyi dimenziója is. Niger például 2019-ben 1,4 milliárd dollár, 2020-ban 1,9 milliárd dollár, 2021-ben pedig 1,8 milliárd dollár hivatalos fejlesztési támogatást kapott. Az Egyesült Államok a legnagyobb adományozó, 238 millió dolláros éves segélyével.⁵⁴ A nigeri puccs pikantériája, hogy legalább öt olyan személy azonosítható, akik részt vettek az államcsíny végrehajtásában és korábban amerikai katonai kiképzésben részesültek – a WikiLeaks által közzétett diplomáciai táviratokból kiderül, hogy például a puccs vezetőjét, Abdourahmane Tchianit 2009 és 2010 között a washingtoni Nemzeti Védelmi Egyetem egyéves nemzetközi terrorizmusellenes ösztöndíjas programban való részvételre választotta ki.⁵⁵

⁵² Africa Center for Strategic Studies 2023b.

⁵³ Africa Center for Strategic Studies 2023b.

⁵⁴ Lásd: <https://public.tableau.com/app/profile/thielemans.v/viz/shared/RX4Y54ND5>

⁵⁵ TURSE 2023.

Fontos tanulság, hogy a Száhel-övezetben a közelmúltban hatalomra került katonai rendszerek egyike sem javított érdemben a fiatalok életkörülményein, a dzsihádisták és felkelő szervezetek által elkövetett támadások száma nem csökkent, illetve a gazdasági fellendülés sem állt be. Ellenben a bevezetett szankciók már most érzetik hatásukat: a nemzetközi segélyek felfüggesztése az amúgy is nehéz helyzetben lévő nigeriek életkörülményeinek romlását okozza. Stratégiai szempontból azonban a szankciók alkalmazása kétélű fegyver: egyrészt nyomást gyakorolhatnak a katonai rezsimekre, ám pont az ellenkező hatást is kiválthatják – ahogyan például Maliban és Burkina Fasóban is történt. Niger jövője kapcsán sorsdöntő lesz, hogy az ország új vezetői miként tudnak majd reflektálni a társadalmi és gazdasági szférákban megjelenő kihívásokra, képesek lesznek-e megállítani a radikális elemek terjedését, illetve hogy a pénzügyi támogatások elapadása után miképp tudják majd megoldani a humanitárius válságba sodródó milliók problémáit.

Felhasznált irodalom

- AFD (2022): *Tackling Hunger in Niger – with Nutritious, Locally Produced Cereals and Flour*. Online: www.afd.fr/en/actualites/tackling-hunger-niger-nutritious-locally-produced-cereals-and-flour
- Africa Center for Strategic Studies (2023a): *African Militant Islamist Group-Linked Fatalities at All-Time High*. Online: <https://africacenter.org/spotlight/africa-militant-islamist-group-linked-fatalities-at-all-time-high/>
- Africa Center for Strategic Studies (2023b): *Attempted Coup in Niger: Background*. Online: <https://africacenter.org/spotlight/attempted-coup-in-niger-an-explainer/>
- Africa News (2023): *Nigeria Cuts Electricity to Niger after Coup*. *Africa News*, 2023. augusztus 2. Online: www.africanews.com/2023/08/02/nigeria-cuts-electricity-to-niger-after-coup/
- AJALA, Olayinka (2023): *What Caused the Coup in Niger? An Expert Outlines Three Driving Factors*. *The Conversation*, 2023. július 31. Online: <https://theconversation.com/what-caused-the-coup-in-niger-an-expert-outlines-three-driving-factors-210721>
- Al Jazeera (2023a): *US Military Resumes Drone, Crewed Aircraft Operations in Post-Coup Niger*. *Al Jazeera*, 2023. szeptember 14. Online: www.aljazeera.com/news/2023/9/14/us-military-resumes-drone-crewed-aircraft-operations-in-post-coup-niger
- Al Jazeera (2023b): *French Forces Depart Niger, US Declares Military Rulers Conducted Coup*. *Al Jazeera*, 2023. október 11. Online: www.aljazeera.com/news/2023/10/11/french-forces-depart-niger-us-declares-military-rulers-conducted-coup
- BRUNELIN, Stephanie et al. (2022): *Responding Faster to Droughts with Satellites and Adaptive Social Protection in Niger*. *World Bank Blogs*, 2022. március 10. Online: <https://blogs.worldbank.org/climatechange/responding-faster-droughts-satellites-and-adaptive-social-protection-niger>
- CIA (2023): *Explore All Countries – Niger*. Online: www.cia.gov/the-world-factbook/countries/niger/

- COLVILLE, Alex (2023): What are China's Plans for Niger Post-Coup? *The China Project*, 2023. augusztus 8. Online: <https://thechinaproject.com/2023/08/08/what-are-chinas-plans-for-niger-post-coup/>
- Crisis Group (2023): *The Attempted Coup in Niger: Avoiding Armed Conflict*. Online: www.crisisgroup.org/africa/sahel/niger/tentative-de-coup-detat-au-niger-eviter-la-confrontation-armee
- DANGWAL, Ashish (2023): China's \$800 Million Dam Project In Jeopardy As Niger Coup Tensions Lead To Construction Pause. *The Eurasian Times*, 2023. augusztus 12. Online: www.eurasiantimes.com/edited-chinese-800-million-dam-project-in-jeopardy-as-nige/
- ESMA ARSLAN, Fatma (2023): Western Military Presence in Niger Faces Uncertainty Following Coup. *Anadolu Agency*, 2023. augusztus 2. Online: www.aa.com.tr/en/africa/western-military-presence-in-niger-faces-uncertainty-following-coup/2959863
- Euratom Supply Agency [é. n.]: *Market Observatory*. Online: https://euratom-supply.ec.europa.eu/activities/market-observatory_en
- FAO (2023): *Country Briefs – Niger*. Online: www.fao.org/giews/countrybrief/country.jsp?code=NER
- HARRIS, Paul – HIRSCH, Afua (2013): US Signs Deal with Niger to Operate Military Drones in West African State. *The Guardian*, 2013. január 29. Online: www.theguardian.com/world/2013/jan/29/niger-approves-american-surveillance-drones
- MAAD, Assma (2023): How Dependent is France on Niger's Uranium? *Le Monde*, 2023. augusztus 4. Online: www.lemonde.fr/en/les-decodeurs/article/2023/08/04/how-dependent-is-france-on-niger-s-uranium_6080772_8.html
- MEDNICK, Sam (2023): Power Cuts in Niger Threaten to Spoil Millions of Vaccines as Sanctions Take their Toll, UN Says. *AP News*, 2023. augusztus 21. Online: <https://apnews.com/article/niger-coup-unicef-vaccines-5e7d6610635b0a-a2ffe6570cc417930e>
- MOHAMMED SALIH, Zeinab (2023): Niger Observers Link Coup to President's Support for EU Migration Policies. *The Guardian*, 2023. augusztus 23. Online: www.theguardian.com/world/2023/aug/23/niger-observers-link-coup-to-president-mohamed-bazoum-support-of-eu-migration-policies-people-smuggling
- N. RÓZSA, Erzsébet – MARSAL, Viktor (2022): *From a Fragmented Cooperation to an Integrated Approach – The Emergence of the Maghreb and Sahel Region and its Consequences for the European Union*. Online: www.euromesco.net/publication/from-a-fragmented-cooperation-to-an-integrated-approach-the-emergence-of-the-maghreb-and-sahel-region-and-its-consequences-for-the-european-union/
- NASR, Wassim – RICH, David (2023): Fewer Drones, Aerial Assets: France Plans Reduction of Military Presence in Niger. *France24*, 2023. szeptember 6. Online: www.france24.com/en/africa/20230906-fewer-drones-aerial-assets-france-plans-reduction-of-military-presence-in-niger
- NORTON, Ben (2023): US/France Threaten Intervention in Resource-rich Niger: Fears of War in West Africa. *Geopolitical Economy*, 2023. augusztus 5. Online: <https://geopoliticeconomy.com/2023/08/05/us-france-intervention-niger-west-africa/>

- Orano (2023): *Update on the Situation in Niger*. 2023. szeptember 13. Online: www.orano.group/en/news/news-group/2023/september/update-on-the-situation-in-niger
- PELTIER, Elian – BREEDEN, Aurelien (2023): France to Withdraw Troops From Niger After Military Coup. *The New York Times*, 2023. szeptember 24. Online: www.nytimes.com/2023/09/24/world/africa/france-troops-ambassador-niger.html
- RAMANI, Samuel (2023): Who Benefits From Niger's Coup? *Foreign Policy*, 2023. augusztus 2. Online: <https://foreignpolicy.com/2023/08/02/niger-coup-russia-wagner-china-france-turkey-uae/>
- RIJKS, Barbara – GABRIËL, Stijn (2020): *Migration Trends From, To and Within the Niger 2016 – 2019*. UN Migration. Online: <https://publications.iom.int/system/files/pdf/iom-niger-four-year-report.pdf>
- Statista (2023a): *The 20 Countries with the Highest Fertility Rates in 2023*. Online: www.statista.com/statistics/262884/countries-with-the-highest-fertility-rates/
- Statista (2023b): *Imports of Natural Uranium to the European Union in 2021, by Country of Origin*. Online: www.statista.com/statistics/1147442/imports-of-uranium-to-eu-by-country/
- TARRÓSY István (2023): Kínai–afrikai kapcsolatok, konnektivitás és a BRI kritikai geopolitikai olvasatban. In HORVÁTH Levente (szerk.): *Eredmények és kihívások: 10 éves az Övezet és Út Kezdeményezés*. Budapest: Eurázsia Központ Neumann János Egyetem, 178–196.
- The World Bank (2023): *Literacy rate, adult total (% of people ages 15 and above) – Niger*. Online: https://data.worldbank.org/indicator/SE.ADT.LITR.ZS?locations=NE&most_recent_value_desc=false
- THOMAS, Richard (2023): Niger Coup Recognition Limits US to Force Protection ISR Flights. *Airforce Technology*, 2023. október 11. Online: www.airforce-technology.com/news/niger-coup-recognition-limits-us-to-force-protection-isr-flights/
- TURSE, Nick (2023): At Least Five Members of Niger Junta were Trained by U.S. *The Intercept*, 2023. augusztus 10. Online: <https://theintercept.com/2023/08/10/niger-coup-us-military-training/>
- U.S. Department of State (2021): *Country Reports on Terrorism 2021: Niger*. Online: www.state.gov/reports/country-reports-on-terrorism-2021/niger/
- U.S. Department of State (2023): *Military Coup d'Etat in Niger – Press Statement*. Online: www.state.gov/military-coup-detat-in-niger/
- UN Environment Programme [é. n.]: *Interactive Country Fiches – Niger*. Online: <https://dicf.unepgrid.ch/niger>
- USAID [é. n.]: *Niger – Power Africa Fact Sheet*. Online: www.usaid.gov/powerafrica/niger
- VOA (2023): *Analysts: Niger President's Assertive Push for Reforms Led to Coup*. Online: www.voaafrica.com/a/analysts-niger-president-s-assertive-push-for-reforms-led-to-coup/7213880.html
- Worldometer (2023): *Niger Population (LIVE)*. Online: www.worldometers.info/world-population/niger-population/
- World Population Review (2023a): *Niger Population 2023 (Live)*. Online: <https://worldpopulationreview.com/countries/niger-population>
- World Population Review (2023b): *Poorest Countries in the World 2023*. Online: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/poorest-countries-in-the-world>